

Testiranje statističkih hipoteza II

12.01.2024.

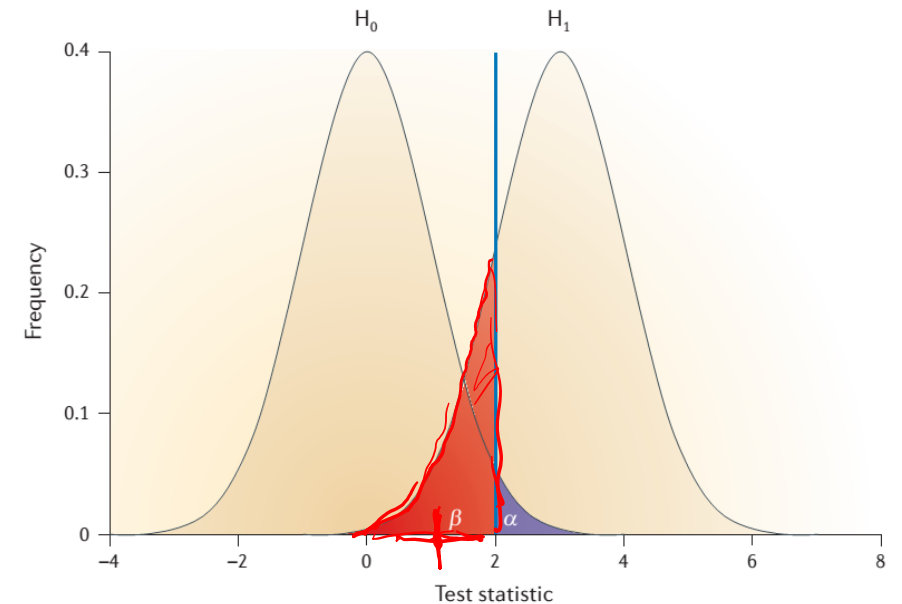
Pogreške u testiranju hipoteza

- **Pogreška tipa I.**

- Odbacili smo nultu hipotezu koja je istinita
- Vjerojatnost da ćemo počinuti pogrešku tipa I - α
- Lažno pozitivni rezultati

- **Pogreška tipa II.**

- Nismo odbacili nultu hipotezu koja je neistinita
- Lažno negativni rezultati
- Vjerojatnost da ćemo počinuti pogrešku tipa II - β
- Vjerojatnost da nećemo počinuti pogrešku tipa II zove se **snaga testa**

Sham & Purcell, 2014, Nat Rev Genetics

	Nismo odbacili H_0	Odbacili smo H_0
H_0	-	Pogreška tipa I
H_1	Pogreška tipa II	-

Razina značajnosti – α

- Kada je rizik da ćemo napraviti grešku tipa I prevelik?
- Ovisi o okolnostima , uglavnom je prihvaćena vrijednost 5% ($p = 0.05$)
- Učestalost **greške tipa I** (broj greški tipa I na 100 eksperimenata) zove se *alfa razina*

Snaga testa

- Napravili smo t-test i zaključili da je razlika između srednje vrijednosti našeg uzorka i srednje vrijednosti populacije statistički značajna sa p-vrijednošću $p < 0.05$
- Ali što ako je $p > 0.05$?
- *Koji su mogući razlozi za $p > 0.05$?*
 - Nulta hipoteza je točna
 - ili
 - Naš eksperiment nema dovoljno *statističke snage* i napravili smo **grešku tipa II**

Snaga testa

- Zašto p-vrijednost može biti veća od 0.05?
- Podsjetimo se:

$$t_{\bar{x}} = \frac{\bar{x} - \mu_{\bar{x}}}{SE_{\bar{x}}} \quad \text{i} \quad SE_{\bar{x}} = \frac{s}{\sqrt{n}}$$

Snaga testa

- Zašto p-vrijednost može biti veća od 0.05?

1. Mala veličina učinka:

\bar{X} je blizu srednje vrijednosti populacije

- Ne možemo razlikovati učinak tretmana od varijabilnosti u podacima
- Rješenje: Povećati veličinu učinka (npr. veća doza)

Snaga testa

- Zašto p-vrijednost može biti veća od 0.05?

2. „Šum” u podacima

s a zbog toga i $SE_{\bar{x}}$ je dosta velika

- Veliki broj u nazivniku će „poništiti” mali efekt
- Rješenje: Što je moguće više reducirati pogreške u mjerenjima

Snaga testa

- Zašto p-vrijednost može biti veća od 0.05?

3. Premala veličina uzorka

$SE_{\bar{x}}$ je dosta velika jer je \sqrt{n} malen

- Veliki broj u nazivniku će „poništiti” mali efekt
- Rješenje: povećati broj uzoraka u eksperimentu

Snaga testa

- Koliko smo sigurni da smo mogli otkriti značajan učinak
- SNAGA $\propto \frac{\text{veličina učinka } i \alpha}{\sigma\sqrt{n}}$
- Točan izračun ovisi o vrsti statističkog testa i alternativnoj hipotezi
- Bitno: to što nismo odbacili nultu hipotezu ne znači da je nulta hipoteza točna!!!

Snaga testa

- Da bismo izračunali potrebnu veličinu uzorka moramo unaprijed odrediti željenu snagu (uglavnom 0.80 ili 0.90), razinu značajnosti α , veličinu učinka i procijeniti standardnu devijaciju
- Distribucija test statistike – ne-centralna t-distribucija, ovisi o ne-centralnom parametru v i stupnjevima slobode
- Zašto ne uzmemo najveći mogući uzorak: troškovi, etički razlozi i biološka vs. statistička značajnost

Snaga testa

- Snaga testa ovisi o nekoliko različitih faktora
- Problem niske snage testa u biomedicinskim istraživanjima
- Prihvaćena vrijednost je obično 0.8

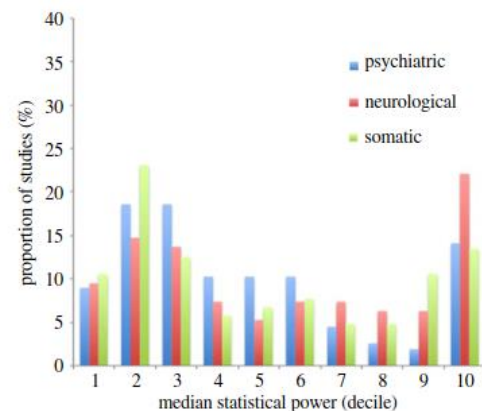
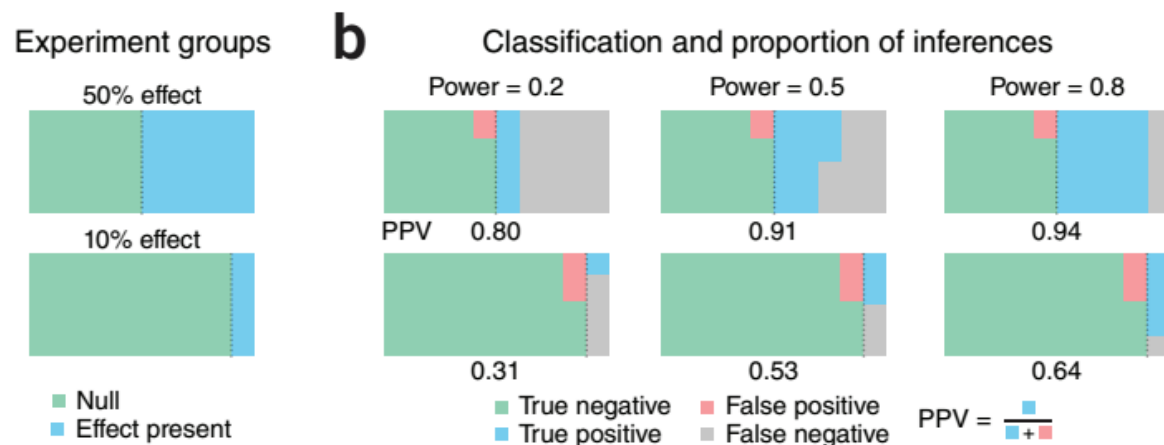

Figure 2. Distribution of statistical power of individual studies (sensitivity analysis). The distribution of the average statistical power of individual studies contributing to meta-analyses across three biomedical domains (psychiatry, neurology and somatic disease) is shown, restricted to meta-analyses indicating a statistically significant pooled effect size estimate only. This indicates a broadly similar bimodal distribution, albeit indicating higher average power overall. This overall pattern again appears to hold across all three domains of interest.

Dumas-Mallet E, R Soc Open Sci. 2017

Veličina učinka

- Koristi se kako bismo procijenili magnitudu učinka koji proučavamo
- Mogu se koristiti različite statistike:
 - Cohenov d (standardizirana razlika srednje vrijednosti)
 - Koeficijent korelacije (veza između kontinuiranih varijabli)
 - eta-kvadrat (ANOVA)
 -

Veličina učinka – razlika srednje vrijednosti

- Cohenov d
$$d = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{\sqrt{s_p^2}}$$

$$s_p^2 = \frac{(n_1 - 1)s_1^2 + (n_2 - 1)s_2^2}{n_1 + n_2 - 2}$$
- 0.2 – mali učinak, 0.5 – srednji učinak, 0.8 – veliki učinak

Alternative:

- Glassov Δ – uzorci s različitim varijancama (koristi samo varijancu kontrolne skupine)
- Hedgesov g – različite veličine uzoraka

Istraživanje treba biti reproducibilno i statistički ispravno

- 17–25% značajnih rezultata u društvenim znanostima ($\alpha = 0.05$) je vjerojatno krivo, (Johnson, V. E. Proc. Natl Acad. Sci. USA, 2013) – nereproducibilnost rezultata je ozbiljan problem u znanosti
- Nature checklist:

▶ Figure legends

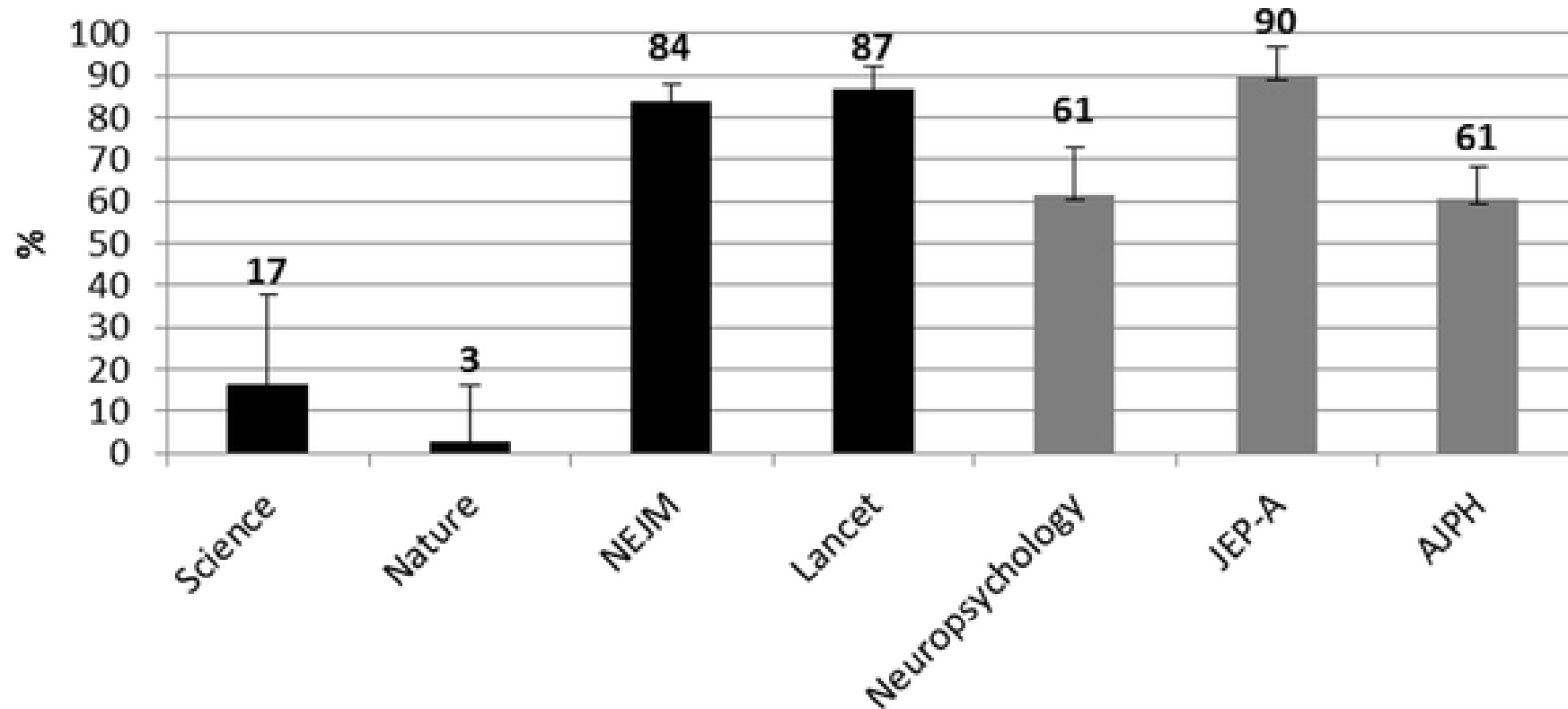
Check here to confirm that the following information is available in all relevant figure legends (or Methods section)

- the **exact sample size (n)** for each experimental group/condition, given as a number, not a range;
- a **description of the sample collection** allowing the reader to understand whether the samples represent the population (including how many animals, litters, culture, etc.);
- a **statement of how many times the experiment shown was replicated in the laboratory**;
- **definitions of statistical methods and measures**: (For small sample sizes ($n < 5$) descriptive statistics and individual data points)

▶ Statistics and general methods

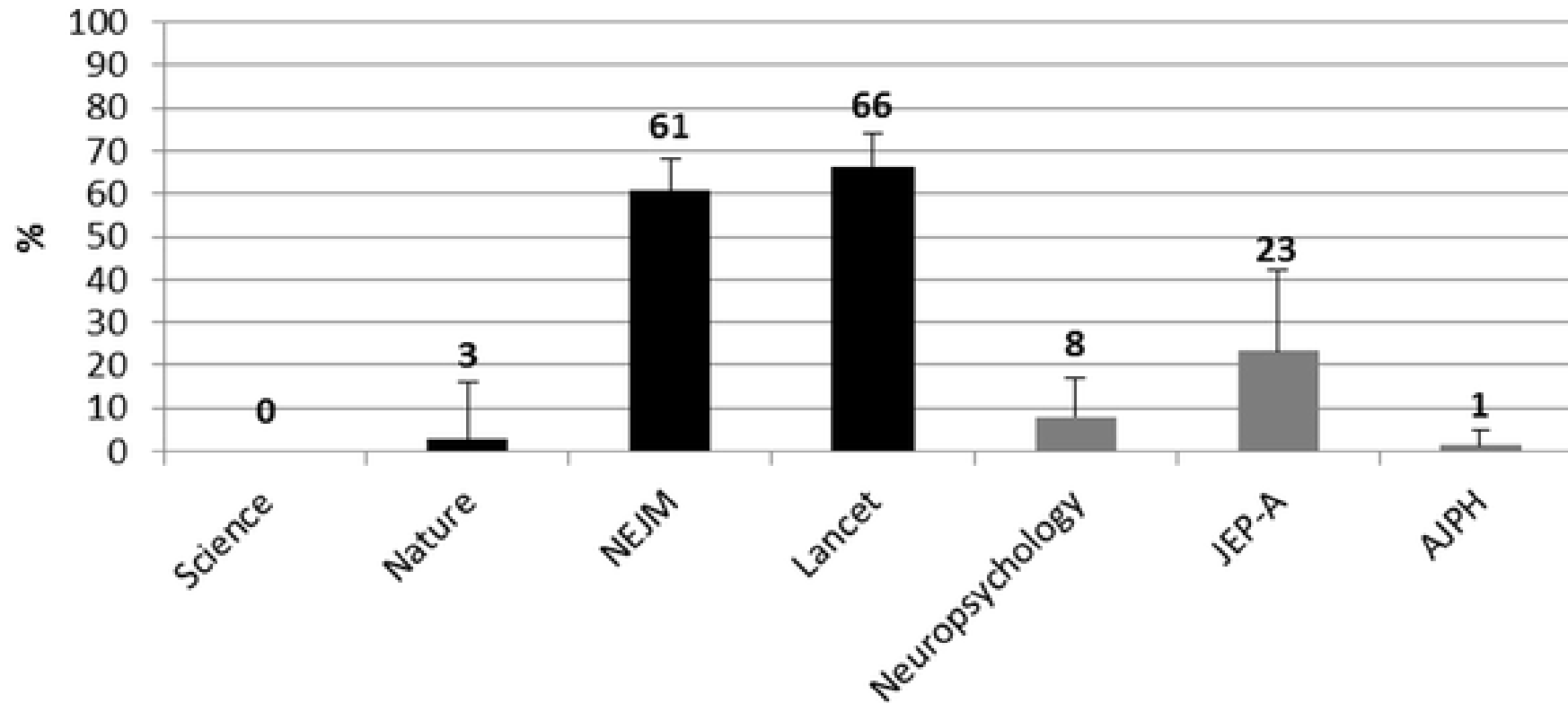
1. How was the sample size chosen to ensure adequate power to detect a pre-specified effect size? (Give section/paragraph or page #)

Figure 2. Percentages of selected articles in each journal that reported a measure stated to be an effect size.

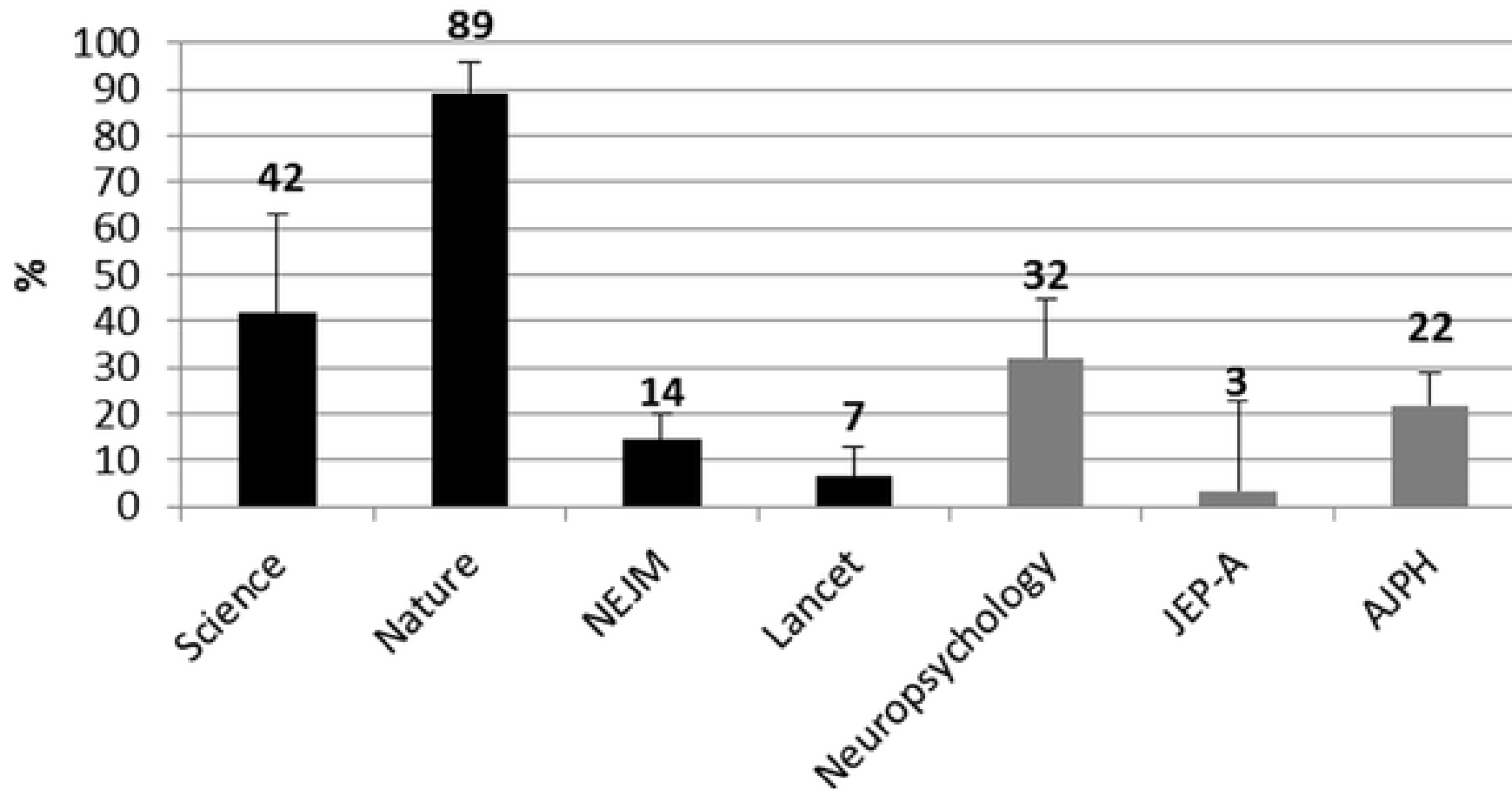
Tressoldi PE, Giofré D, Sella F, Cumming G (2013) High Impact = High Statistical Standards? Not Necessarily So. PLOS ONE 8(2): e56180. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0056180>
<http://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0056180>

Figure 5. Percentages of selected articles in each journal reporting a value of prospective power.

Tressoldi PE, Giofré D, Sella F, Cumming G (2013) High Impact = High Statistical Standards? Not Necessarily So. PLOS ONE 8(2): e56180. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0056180>
<http://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0056180>

Figure 6. Percentages of selected articles in each journal that used NHST without CI, ES or Model and Power estimation.

Tressoldi PE, Giofré D, Sella F, Cumming G (2013) High Impact = High Statistical Standards? Not Necessarily So. PLOS ONE 8(2): e56180. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0056180>
<http://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0056180>

Istraživanje treba biti reproducibilno i statistički ispravno

- Nature checklist:

▶ Figure legends

- Check here to confirm that the following information is available in all relevant figure legends (or Methods section):
 - the **exact sample size (n)** for each experimental group/condition, given as a number, not a range;
 - a **description of the sample collection** allowing the reader to understand whether the samples represent the population (including how many animals, litters, culture, etc.);
 - a **statement of how many times the experiment shown was replicated in the laboratory**;
 - **definitions of statistical methods and measures**: (For small sample sizes ($n < 5$) descriptive statistics are preferred over individual data points)

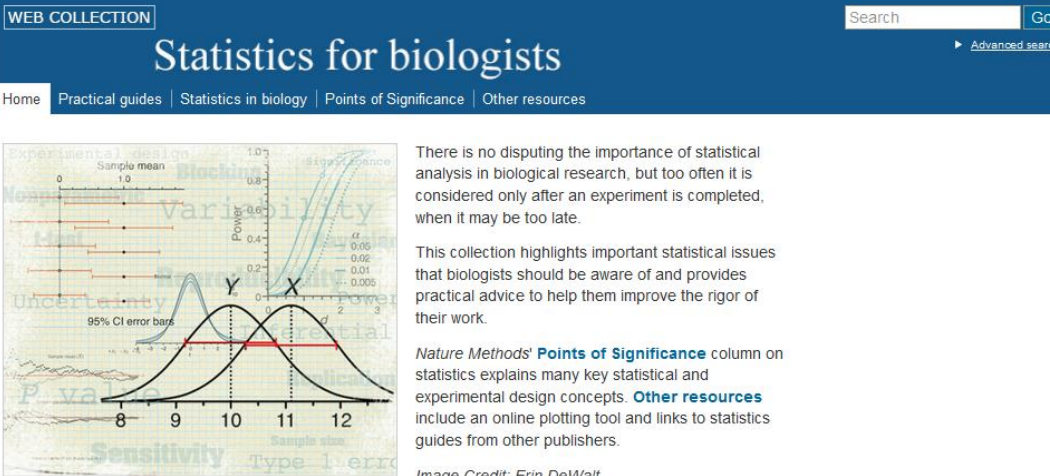
▶ Statistics and general methods

1. How was the sample size chosen to ensure adequate power to detect a pre-specified effect size? (Give section/paragraph or page #)

- Dizajnirate istraživanje tako da smanjite pogreške tipa I i tipa II (eksperimentalni dizajn)
- Odaberite prikladan statistički test (provjerite pretpostavke svog testa)

Nature statistics collection

<http://www.nature.com/collections/qghhqm>

WEB COLLECTION Search Go
Advanced search

Statistics for biologists

Home Practical guides Statistics in biology Points of Significance Other resources

There is no disputing the importance of statistical analysis in biological research, but too often it is considered only after an experiment is completed, when it may be too late.

This collection highlights important statistical issues that biologists should be aware of and provides practical advice to help them improve the rigor of their work.

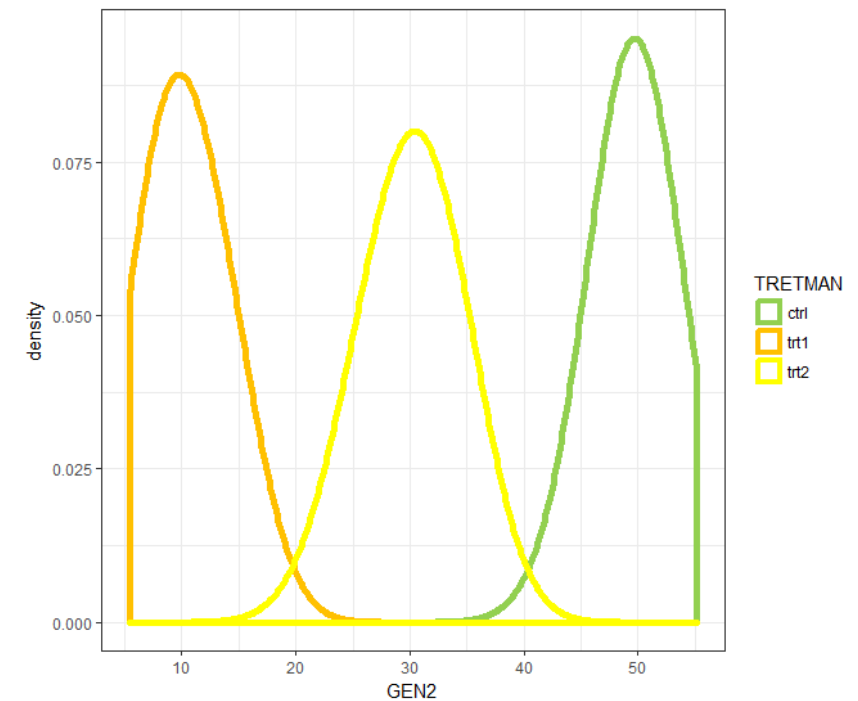
Nature Methods' **Points of Significance** column on statistics explains many key statistical and experimental design concepts. **Other resources** include an online plotting tool and links to statistics guides from other publishers.

Image Credit: Erin DeWalt

ANOVA (Analiza varijance)

- Istovremeno želimo testirati više od dvije skupine ispitanika

ID	STAROST	SPOL	TRETMAN	GEN1	GEN2	GEN3	STATUS
87	53	F	trt2	17.41	28.23	4.17	zdrav
119	53	M	ctrl	19.84	52.56	47.24	zdrav
67	52	M	trt2	19.19	27.49	12.07	zdrav
62	54	M	trt2	22.77	28.45	9.62	bolestan
131	55	F	ctrl	24.17	49.91	49.55	bolestan
50	54	F	trt1	17.15	15.32	10.67	zdrav
106	54	M	ctrl	17.92	44.95	51.39	zdrav
127	58	F	ctrl	20.06	53.19	49.71	bolestan
30	54	M	trt1	19.97	16.18	13.78	zdrav
72	54	F	trt2	25.44	27.58	11.81	zdrav

ANOVA (Analiza varijance)

- F-statistika – testira omjer varijabilnosti između skupina i unutar skupina

```
      Df Sum Sq Mean Sq F value Pr(>F)
TRETMAN  2  38784   19392    2207 <2e-16 ***
Residuals 147   1292     9
---
Signif. codes:  0 '***' 0.001 '**' 0.01 '*' 0.05 '.' 0.1 ' ' 1
```

- Post-hoc testovi – ako želimo odrediti između kojih skupina postoji statistički značajna razlika

- Tukey's HSD test**

```
Tukey multiple comparisons of means
95% family-wise confidence level

Fit: aov(formula = GEN2 ~ TRETMAN, data = data)

$TRETMAN
      diff      lwr      upr p adj
trt1-ctrl -39.38705 -40.79070 -37.98339 0
trt2-ctrl -19.52325 -20.92691 -18.11960 0
trt2-trt1  19.86379  18.46014  21.26745 0
```

Pretpostavke za korištenje ANOVE

- Varijabla koju testiramo je normalno distribuirana
- Uzorci imaju jednake varijance
- Uzorci su međusobno neovisni

- Neparametarske alternative:
- **Kruskal-Wallis test** – više od dva neovisna uzorka
- **Friedmanov test** – više od dva ovisna uzorka

Varijante ANOVE

- Proučavanje efekta dvije nezavisne kategoričke varijable
 - Interakcije među varijablama
- Analiza varijance ponovljenih uzoraka
 - Manji troškovi
 - Može dovesti do veće snage testa, jer varijabilnost unutar ispitanika može biti sistematska

Two-way ANOVA - primjer

- 150 ispitanika: 50 ctrl, 50 trt1, 50 trt2
- 50% ispitanika na posebnom režimu prehrane
- Zavisna varijabla: Ekspresija gena GEN2
- Postoji li utjecaj tretmana?
Postoji li utjecaj prehrane?
- Two-way dizajn

ID	STAROST	SPOL	TRETMAN	GEN1	GEN2	GEN3	STATUS	DIET
144	55	F	ctrl	18.17	58.79	50.80	bolestan	NO
111	54	M	ctrl	20.56	48.08	49.61	bolestan	YES
113	56	F	ctrl	19.66	45.08	51.40	bolestan	NO
11	53	F	trt1	18.69	-0.96	6.00	zdrav	NO
91	56	F	trt2	19.41	30.05	6.03	bolestan	NO
64	56	M	trt2	18.95	11.28	11.71	zdrav	YES
63	50	F	trt2	21.84	36.94	11.26	zdrav	NO
149	50	M	ctrl	17.85	55.66	50.29	zdrav	NO
143	53	M	ctrl	18.71	48.40	45.89	bolestan	YES
38	55	M	trt1	23.62	9.71	14.97	bolestan	YES

Testiranje hipoteza

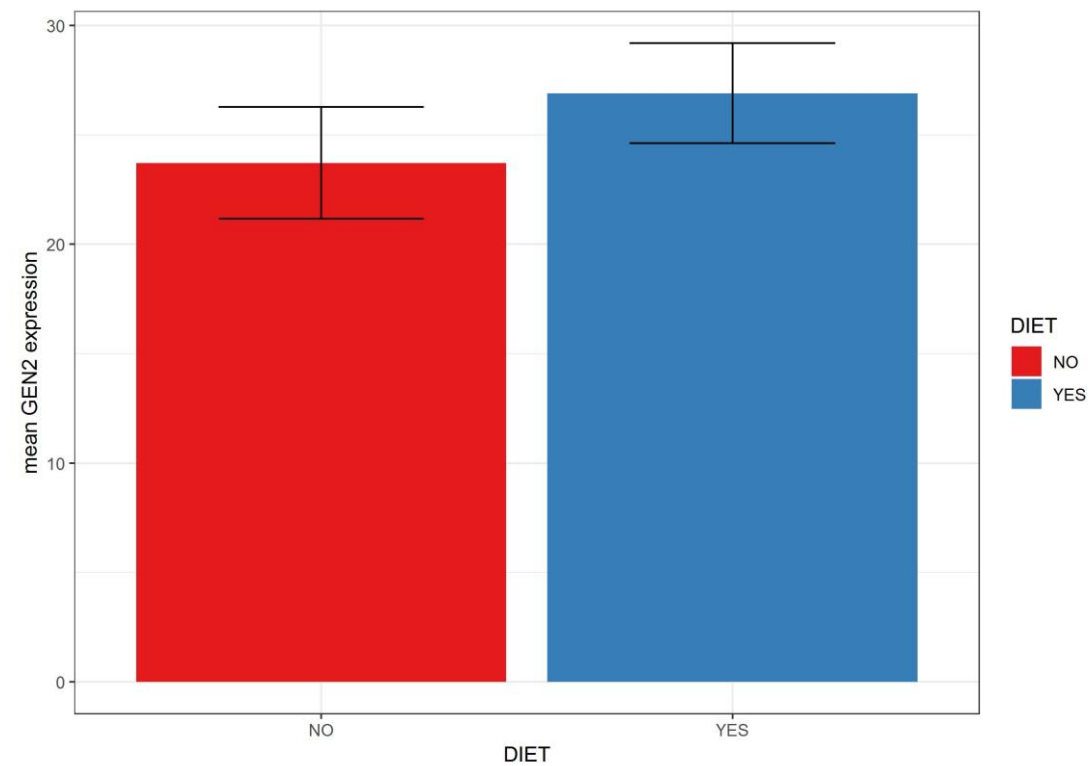
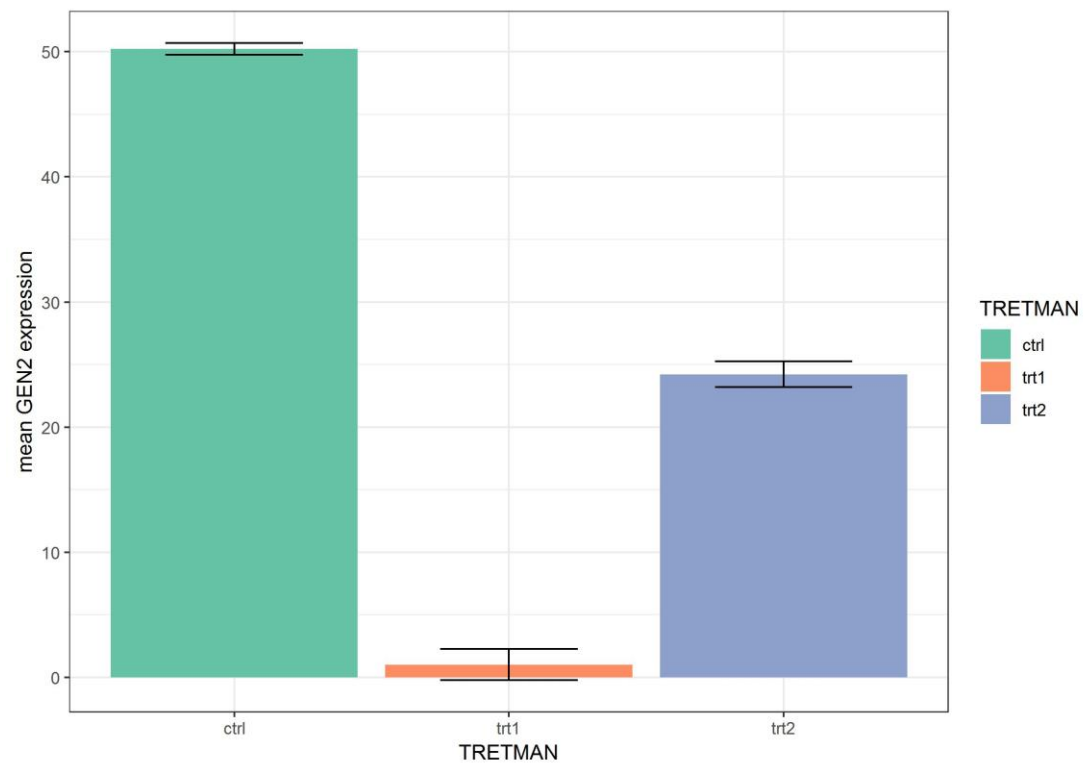
- Simultano testiramo 3 hipoteze:
 - Postoji li učinak tretmana na ekspresiju gena GEN2?
 - Postoji li učinak prehrane na ekspresiju gena GEN2?
 - Ovisi li učinak tretmana na ekspresiju gena GEN2 o prehrani (postoji li interakcija?)

- 3 različita učinka
 - Glavni učinak
 - Interakcijski učinak
 - Jednostavni učinak

Naknadni testovi

- Naknadni testovi za značajne glavne učinke (post-hoc testovi)
- Naknadni testovi za značajne interakcijske učinke – analiza jednostavnih učinaka (učinak jedne varijable na svakoj razini druge varijable)

Glavni učinci

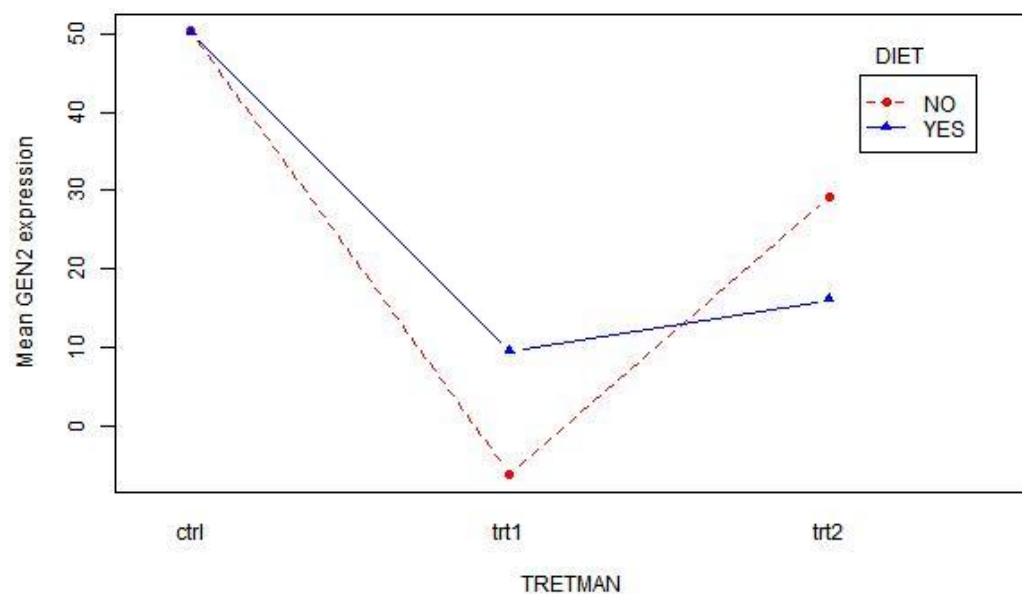
Prikazi interakcija

Naš primjer

```
> my.aov = aov(GEN2 ~ TRETMAN + DIET + TRETMAN:DIET,  
+ data = data)  
> summary(my.aov)
```

	Df	Sum Sq	Mean Sq	F value	Pr(>F)
TRETMAN	2	60620	30310	2393.450	<2e-16 ***
DIET	1	43	43	3.374	0.0683 .
TRETMAN:DIET	2	5110	2555	201.754	<2e-16 ***
Residuals	144	1824	13		

Signif. codes: 0 '***' 0.001 '**' 0.01 '*' 0.05 '.' 0.1 ' ' 1

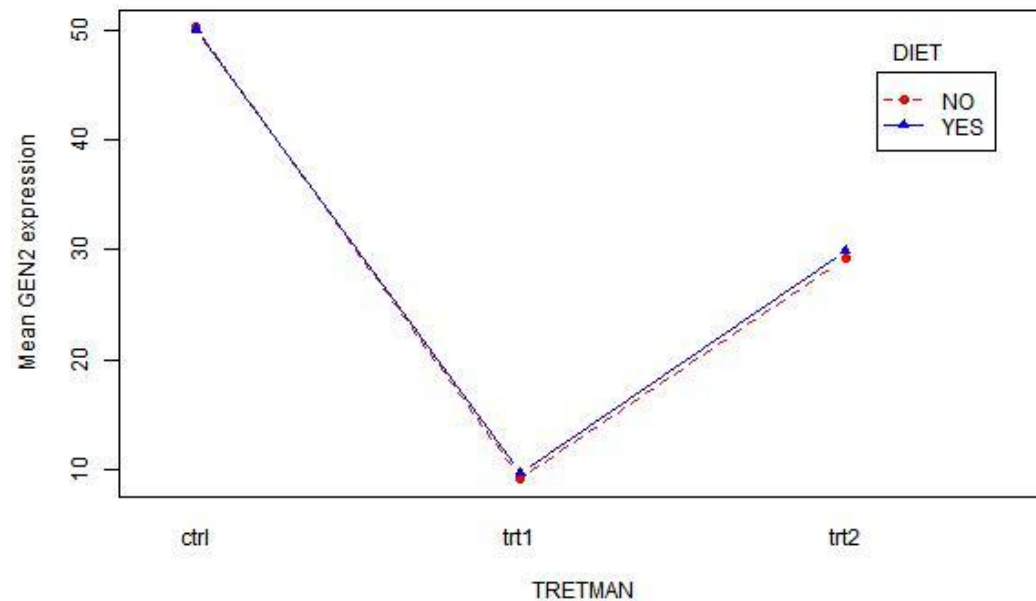

Bez interakcija

```
> my.aov = aov(GEN2 ~ TRETMAN + DIET + TRETMAN:DIET,  
+ data = data2)  
> summary(my.aov)
```

	Df	Sum Sq	Mean Sq	F value	Pr(>F)
TRETMAN	2	41898	20949	2032.427	<2e-16 ***
DIET	1	4	4	0.406	0.525
TRETMAN:DIET	2	6	3	0.269	0.765
Residuals	144	1484	10		

Signif. codes: 0 '***' 0.001 '**' 0.01 '*' 0.05 '.' 0.1 ' ' 1

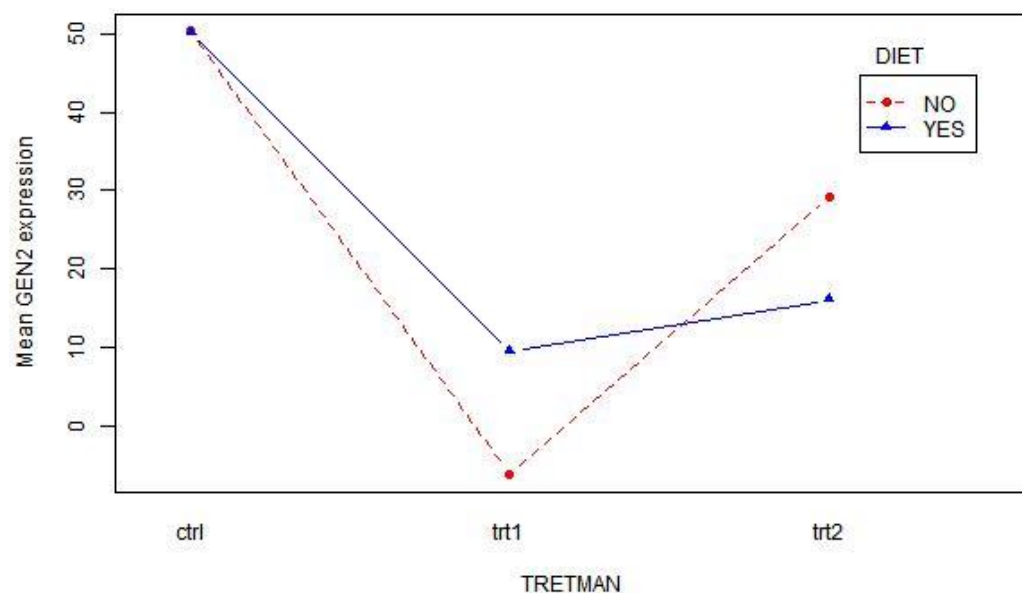
Prikazi interakcija

Naš primjer

```
> my.aov = aov(GEN2 ~ TRETMAN + DIET + TRETMAN:DIET,  
+ data = data)  
> summary(my.aov)
```

	Df	Sum Sq	Mean Sq	F value	Pr(>F)
TRETMAN	2	60620	30310	2393.450	<2e-16 ***
DIET	1	43	43	3.374	0.0683 .
TRETMAN:DIET	2	5110	2555	201.754	<2e-16 ***
Residuals	144	1824	13		

Signif. codes: 0 '***' 0.001 '**' 0.01 '*' 0.05 '.' 0.1 ' ' 1

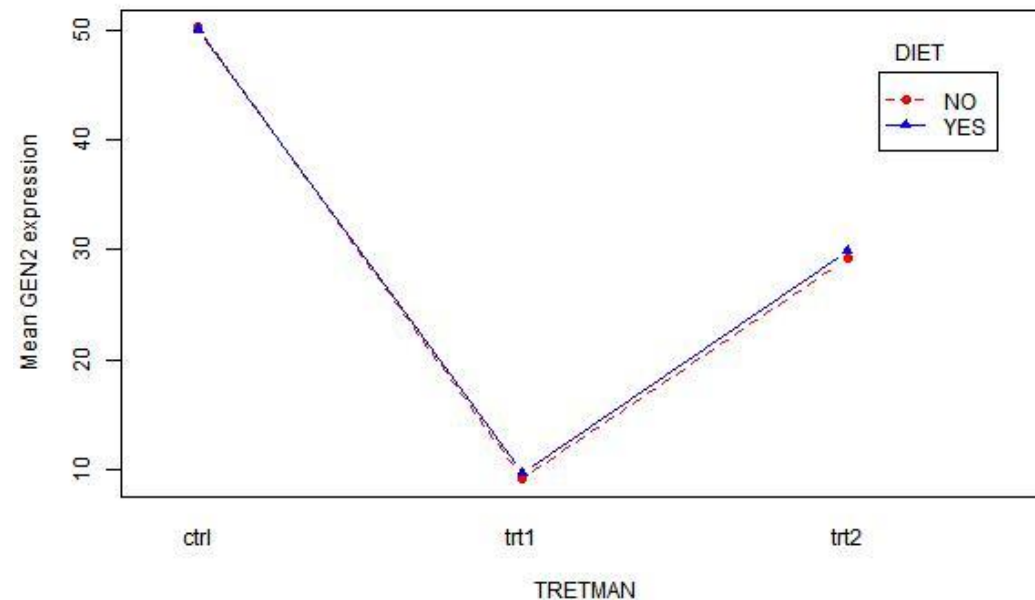

Bez interakcija

```
> my.aov = aov(GEN2 ~ TRETMAN + DIET + TRETMAN:DIET,  
+ data = data2)  
> summary(my.aov)
```

	Df	Sum Sq	Mean Sq	F value	Pr(>F)
TRETMAN	2	41898	20949	2032.427	<2e-16 ***
DIET	1	4	4	0.406	0.525
TRETMAN:DIET	2	6	3	0.269	0.765
Residuals	144	1484	10		

Signif. codes: 0 '***' 0.001 '**' 0.01 '*' 0.05 '.' 0.1 ' ' 1

Hi-kvadrat test

- Postoji li veza između dvije kategoričke varijable?

		Status		
		Bolestan	Zdrav	
Primio tretman	NE	32	18	50
	DA	23	77	100
		55	95	150

- Usporedba očekivane i opažene frekvencije
- Izračun očekivanih frekvencija
- Izračun prikladne vrijednosti stupnjeva slobode

Hi-kvadrat test

- Kako izračunati očekivane frekvencije?

		Ishodi za varijablu STATUS		
		Bolestan	Zdrav	
Ishodi za varijablu TRETMAN	NE	$\frac{R1 \times C1}{TOTAL}$	$\frac{R1 \times C2}{TOTAL}$	R1
	DA	$\frac{R2 \times C1}{TOTAL}$	$\frac{R2 \times C2}{TOTAL}$	R2
		C1	C2	TOTAL

- Kako izračunati stupnjeve slobode?

$$df = (r-1) \times (c-1)$$

r – broj redova

c – broj stupaca

Hi-kvadrat test

		Status		
		Bolestan	Zdrav	
Primio tretman	NE	32 (E = 18.33)	18 (E = 31.67)	50
	DA	23 (E = 36.67)	77 (E = 63.33)	100
		55	95	150

- Hi-kvadrat statistika = 22.396
- Stupnjevi slobode = 1
- P-vrijednost = 2.218×10^{-6}

Više od dva stupca i dva reda:

$$\chi^2 = \sum_{i=1}^N \frac{(O_i - E_i)^2}{E_i}$$

Dva stupca i dva reda:

$$\chi^2 = \sum_{i=1}^N \frac{(|O_i - E_i| - 0.5)^2}{E_i}$$

Pretpostavke za korištenje Hi-kvadrat testa

- Kategoričke varijable su neovisne jedna o drugoj
- Očekivane vrijednosti E su dovoljno velike (≥ 5)
- U slučaju međusobno ovisnih kategoričkih varijabli koristi se **McNemarov test**
- U slučaju malog broja uzoraka ($E < 5$) koristi se **Fisherov test**

